կայսրի մարմնին, որի դագաղի վրա հայերը դրեցին մի չքնաղ արծաթեայ պսակ, ժապաւէններով զարդարված, հետեւեալ արձանագրութեամբ. «Թագաւոր—Ազատողին, Աղէքսանդր II-ին, Հայոց եկեղեցու մեծ հովանաւորին»:

ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ԱՆԳԼԻԱ

Լրագիրների մէջ կարդում ենք հետեւեալը: Հասարակութիւնը Անգլիայի մէջ այժմ շատ վատ է տրամադրված: Ազատամիտները, անդադար անաջողութիւնների հանդիպելով, իրանց անզատուած են համարում. դեռ մի տարի չէ անցել այն ժամանակից, երբ ընտրողական յաղթութիւնները նրանց մէջ ամենափայլուն յոյսեր զարթեցրին: Ազատամիտ քաղաքագէտների ուրախութիւնը բաժանում էին նրանց կողմնակիցները բոլոր քաղաքների և գիւղերի մէջ: Գլադստոնի խոստացած վերանորոգութիւնները պէտք է եռանդով իրագործվէին, Իրլանդիան պէտք է բաւականութիւն ստանար, անգլիական ֆինանսները պէտք է կանոնաւորվէին, առեւտուրը պէտք է ծաղկէր և այլն: Բայց դրա փոխարէն կառավարութիւնը անաջողութիւնների հանդիպեց: Անգլիացիները թողնում են Աֆղանիստանը ոչ թէ իրանց կամքով, որովհետեւ ազատամիտ կառավարութիւնը չէ հաւանում իր նախորդի քաղաքականութիւնը, այլ որովհետեւ Անգլիան յաղթվեցաւ Աֆրիկայի մէջ: Աֆղանական պատերազմը առաջ գնահատված էր 1,200,000 ֆունտ ստեռլինգ, իսկ այժմ այդ գումարը հասել է 20,000,000-ի. նոյնը պատահեց և Տրանսվաալի հետ: Եթէ մի տարի առաջ այդ երկրին անկախութիւն տվէր, ամենքը կասէին, որ ազատամիտ կառավարութիւնը անիրաւացի է համարում իր նախորդի քաղաքականութիւնը, բայց այժմ ամենքը համոզված են, որ բուրները ձեռք բերին իրանց անկախութիւնը երեք անգամ անգլիական զօրքերին յաղթելուց յետոյ:

Բացի այդ Իրլանդիայի գործն էլ դեռ վերջացած չէ: Ամենքը հասկանում են, որ համայնքների ժողովը գործ կունենայ 45 կամ 50 իրլանդացի պատգամաւորների հետ, որոնք ջանում են արգելք դնել գործերի կանոնաւոր ընթացքին: Մի և նոյն ժամանակ իրլանդացի պատգամաւորները ուժեղանում են և կողմնակիցներ են գտնում:

Ռուսաց կայսրի սպանման լուրը հասարակութեանը յայտնվեցաւ մարտի 2-ին: Հանգուցեալ Թագաւորը հեղինակութիւն չունէր անգլիական ոչ մի կուսակցութեան առաջ, բայց վերջին տարիները ամենքը նրան համակրում էին նրա կեանքի դէմ ուղղած սպանութեան փորձերի պատճառով: Կարելի է հաստատապէս ասել, որ ամենայեղափոխական անգլիացիները, ինչ դաւանութեան էլ նրանք պատկանէին, դատապարտում են կայսրի սպանութիւնը իբրև քաղաքական միջոց: Ամենածայրայեղական անգլիական սօցիալիստները երբէք չեն պաշտպանում և չեն արդարացնում այդպիսի միջոցներ: Այս պատճառը ոչ թէ յարգանքն է դէպի ուրիշի կեանքը, կամ բարքի և բարոյականութեան նրբութիւնը, այլ մանավանդ, հասարակական ժողովների և ընկերութիւնների կատարեալ ազատութիւնը, որ վայելում են անգլիացիները և որ խանգարում է գաղտնի դաւադրութիւնների կազմվելուն: Անգլիայի մէջ ամենածայրայեղական և ֆանատիկոս մարդիկ բացարձակ քարոզում են իրանց վարդապետութիւնները: Վաղուց ամենքը համոզված էին, որ Թագաւորի վախճանը Եւրոպայի մէջ մեծ փոփոխութիւնների առիթ կը տայ, այդ պատճառով ամենքը անհամբերութեամբ հետեւում են քաղաքական գործերի ընթացքին:

ԹՈՒՐՔԻԱ

Բ. Դուռը վերջապէս յայտնեց այն պայմանները, որոնցով նա համաձայն է վերջացնել յոյն-թիւրքական սահմանական վէճը: Թիւրքաց կառավարութիւնը համաձայն է զիջանել Յունաստանին Կրիտ կղզին Բերլինի կոնֆերենցիայից որոշված Էպիրոսի մասերի փոխարէն, բայց Թեսալիայի մէջ իր գիծը սահմանափակում է այնպէս, որ Լարիսան և Վոլօ Թիւրքիային մնայ:

Հաւանական է, որ Յունաստանը չէ կարող բաւականանալ այդ զիջումներով: Եթէ Էպիրոսի ձեռք բերելը յունական կառավարութեան համար ազգային ինքնասիրութեան հարց է, մի և նոյն ժամանակ Թեսալիայի միացնելը Յունաստանի հետ պահանջում են այդ երկրի տնտեսական շահերը: Կրիտ կղզին չէ կարող փոխարինել այդ կորուստները: Աւելի քան թէ կէս դարվայ փորձը ապացուցեց, որ Յունաստանը չէ կարող տնտեսական կողմից ծաղկել և զարգանալ այժմեան սահմաններով շրջապատված: Թեսալիայի այն մասերը, որ Բերլինի կոնֆերենցիան վճռեց տալ Յունաստանին, անհամեմատ հարուստ են բնական արդիւնաբերութեամբ, քան թէ Կրիտ կղզին և անհամեմատ յարմար են ծովային առեւտրի զարգացման համար: Էպիրոսի և Թեսալիայի մի մասի փոխարէն Կրիտ կղզու առնելը ոչ թէ միայն վնասակար կը լինէր Յունաստանի համար, այլ և բաւականութիւն չի տայ այն յոյսերին, որոնց պատճառով յոյները առանց մտածելու, մեծ զոհաբերութիւնների գնով սարքեցին իրանց զօրքերը, որոնց թիւը շուտով 100,000 կը հասնի:

Զարմանալի չէ, ուրեմն, որ պետութիւնները Թիւրքիայի զիջումները բաւականացուցիչ չեն համարում և պահանջում են Յունաստանի համար Վոլօ և Լարիսա: Յայտնի չէ միայն արդեօք բոլոր պետութիւնները համաձայն են այդ պահանջի վերաբերութեամբ, թէ ոչ:

Ինչպէս երեւում է, պետութիւնների բանակցութիւնները Բ. Դրան հետ վերջանում են: Կ. Պօլսից հաղորդում են, որ երկու կամ երեք նիստի համար գործեր են մնացել: Պէտք է 'ի նկատի ունենալ, որ սկսված բանակցութիւնների նպատակն էր որոշել այն զիջումները, որ Բ. Դուռը մտադիր է կամաւորապէս անել յօգուտ Յունաստանի: Այդ հարցը վերջացնելուց յետոյ դեսպանները պէտք է որոշեն, թէ պետութիւնները ինչպիսի զիջումներ բաւական են համարում Յունաստանի համար և թէ Բ. Դուռը ինչպէս կը վերաբերվի նրանց պահանջներին: Այնուհետեւ պետութիւնները պէտք է համաձայնութիւն ստանան Յունաստանից, որ նա կընդունի նրանց առաջարկութիւնը:

«ՄՇԱԿԻ» ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ

ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆԻՑ

Ս. ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ, 21 մարտի: Մոսկվայի աշխարհահանդէսը յետաձգված է մինչև եկող տարի: Դատվեցաւ մարտի 1-ի եղեռնագործութեան վեցերորդ մասնակիցը, որ Եկատերինոսլավսկայա նահանգի բնակիչ է, Նիկոլայ Կիբալչիչ, քահանայի որդին: Նա խոստովանվեցաւ, որ մարտի 1-ին գցած և Տելեժնայա փողոցի մէջ գտնված ռումբերը ինքն է պատրաստել: Մարտի 26-ին նշանակված դատարանը յարագործների մասին յետաձգված է: Երէկ ընտրվածներից քաղաքապետի խորհրդի համար 25 անդամներ ընտրվեցան: Քաղաքապետը հաղորդեց երկու զգուշական միջոցները. 1) հիմնել սահմանագծեր (заставы) մայրաքաղաքի բոլոր ճանապարհների վրա, 2) խստացնել անցաթղթերը և պոլիցիական հսկողութիւն ունենալ երկաթուղով մայրաքաղաք եկողներից կասկածելիների վրա:

Ս. ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ, 20 մարտի: Պետական բանկի 5% տոմսակը առաջին շրջանի արժէ 96 ր. 12 կ., երկրորդ 93 ր. 25 կ., երրորդ 93 ր. 75 կ., չորրորդ 93 ր. 12 կ., ներքին 5% առաջին փոխառութեան տոմսակը արժէ 225 ր., երկրորդ 217 ր. 25 կ., արեւելեան առաջին փոխառութեան տոմսակը արժէ 92 ր. 50 կ., երկրորդ 92 ր. 50կ., երրորդ 92 ր. 50 կ., ոսկի 7 ր. 93 կ.: Ռուսաց 1 ռուբլ Լոնդոնի վրա արժէ 24,81 պէնս, Ամստերդամի վրա 125,50 ցենտ, ռուսաց 100 ր. Համբուրգի վրա արժէ 211 մարկ 75 պֆ., Փարիզի վրա 262 ֆրանկ 50 սանտիմ: Բորսայի տրամադրութիւնը ամուր է:

Ս. ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ, 22 մարտի: Կառավարչական հաղորդութիւն. Մալայա Սադովայա փողոցի մէջ գտնված ականի առիթով քննութիւնը, որի մասին յայտնված էր „Правит. Вѣстн." լրագրի № 52-ի մէջ, վերջացրած է և յանձնված է ներքին գործերի մինիստրին: Օրէնքով այդ գործը դատական ուղղութիւն կը ստանայ: Երէկ փակվեցաւ բուլվարական [illegible]: „Голосъ" լրագիրը հաղորդում է. Սեվաստոպոլի մէջ կալանաւորված է և հասցրած է Օդեսա մի երիտասարդ, որ կեղծ բեխեր և միրուք ունէր: Ս. Պետերբուրգի սահմանագծերի մօտ զինուորական պահապաններ են կանգնեցրած:

Խմբագիր—հրատարակող ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

1.

Գնացէք, ասէք էն (այն) խնամուն, էն բարովի, էն սանտուրը զարով (խելապալ) գինին, ապէդ խոնչէն *) վերցնեն բերեն մեր Թագաւորին: Գնացէք, ասէք էն ախպին, էն հարսերին, էն աղէքին զարով գինին և այլն: Գնացէք, ասէք էն ուերցին, էն իրեցփոխին, էն ժամհարին և այլն.

Այս երգի մէջ թուելով բոլոր ազգականների և գիւղի իշխանների անունը, հրաւիրում են նրանց ուտելու զարով գինին և գան Թագաւորին շնորհաւորելու:

2.

Մեր Թագաւորն է աշ,
Աչ քո խաչ ու մաչ,
Արեն է կարմիր
Կապէն է կանանչ (կանաչ):
Մեր Թագաւորն է աշ, *)
Աչ քո խաչ ու մաչ (աղճատված խաչ բառն է)
Արեն է կարմիր
Կօշիկները կանանչ:
Մեր Թագաւորն է աշ
Աչ քո խաչ ու մաչ,
Գոտին է գեղին,
Արեւը կանանչ:

Այս երգի մէջ գովում են Թագաւորի բոլոր հագուստը, նրանց կարմիր և կանանչ անունները (эпитетъ) տալով: Կարմիր և կանանչ ածականները պատահմանութեան մտքով են (эмблема): Իսկ «արևը» բացի արեգակից ժողովրդական լեզուով նշանակում է «կեանք»: Մինչ կարելի է լսել այսպիսի բառեր «արևդ կանանչի», «կանանչ արև տեսնես» այսինքն կեանքդ նորոգի և երկարի:

Բացի Թագաւորի գովասանքից մի առանձին երգ նուիրում են հարսնացուի և սկեսուրի առանձնական յարաբերութիւններին և տնտեսական գրութեանը: Դիմելով կեսուրին ասում են.

«Թագաւորի մեր (մայր) դուռ արի
«Տես ինչ բէր (բեղ) եմ բէրե (բերել)
«Ընչէր մէչէր *) եմ բերե.
«Մեծ գեղի (լիճ) դաշ (սաղ) եմ բերե.
«Լիզուն (լեզու) **) կէս դաշ եմ բերե.
«Թոնիր վառող եմ բերե.
«Փոշին հանող եմ բերե.
«Մեղ հաց թխող եմ բերե.
«Խմոր սպող եմ բերե.
«Մեղ չոր կարող եմ բերե.
«Պնակ լուացող եմ բերե.
«Փախան ասող եմ բերե.
«Յարին մաշող եմ բերե.
Երգը վերջանում է հետեւեալ բառերով.
«Մեղ խեր Թազայ (Նոր ու Թազէ)
«Նախոսդէ մարդայ *) եմ բերե.
Բացի այս տողերից երկուն աւելացնում են...
«Արմանդ լուացող եմ բերե.
«Ջուրը խմող եմ բերե.

«Պսկախա գանեղ եմ բերե»

Բանաստեղծական կողմից վերջի երգը չունի մի առանձին նշանակութիւն: Բայց նա երեւելի է նրանով, որ նկարագրում է մեզ հարսի և սկեսուրի յարաբերութիւնները: Ժողովրդական կեանքից հարսը ինչպէս ասես, թարմ այժմ փոխարինում է սկեսուրին: Մինչև հարսանիքը սկեսուրը միայն «տանտիկին է», իսկ հարսը բերելու օրից նա հրաժարվում է իր տնտեսական իրաւունքից և պարտաւորութիւններից: Այն օրից հարսն է պարտական—թոնիր վառել, խմոր անել, հացը թխել և առհասարակ կատարել տանտիկնոջ թէ արտաքին և թէ ներքին տնտեսական պարտաւորութիւնները: Իսկ ինչ վերաբերում է սկեսուրի և հարսի անձնական յարաբերութիւններին, երգի մէջ մենք նկատում ենք մի մեծ հակառակութիւն. եթէ հարսը մէկ կողմից ներկայացնում է մի սուրբ և հնազանդ էակ, որը պարտաւոր է մինչև անգամ «սկեսուրի ոտները լուանալ և կեղտոտ ջուրը խմել»,—ընդհակառակը միւս կողմից նա երեւում է ինչպէս ինքնասէր և լեզուանի անձն, որ պատրաստ է սկեսուրի գլուխը ծեծել—«գլխին դմփել»: Նշանակում է՝ այս երեւոյթը ծայրայեղութեան և չափազանցութեան է, որովհետեւ չէ կարելի լինել հնազանդ ստրուկ և մի և նոյն ժամանակը բռնակալ (деспотъ).

Արդեօք վերջացնում ենք մեր յօդուածը: Մեր գաւառապատութիւնը երգերի լիակատար չէ. ինչպէս վիպասանական (эпическій) լիրիկական այնպէս և ծիսական երգերի շատ տեսակները գուցէ չկան դեռ մեր աշխատանքի մէջ: Պատճառն այն է, որ մենք բոլորովին ի նկատի չունենք մասնագիտական քննադատել մեր ժողովրդական բանաստեղծութիւնը և դասակարգել նրա անթիւ երգերը: Մեր գլխաւոր նպատակն է ցոյց տալ մեր ժողովրդական բանաստեղծութեան և գրականութեան նշանակութիւնը ընդհանուր էթնոգրաֆիական կէտից և, բացի սրանից, ապացուցանել՝ թէ մեր ժողովուրդը զուրկ չէ բանաստեղծական ձիրքից. նրա բանաստեղծութիւնը ճանաչելու համար հարկաւոր է անպատճառ հասկանալ երգերի ներքին միտքը և այն լեզուն, որով նա արտայայտում է իր սրտի զգացմունքները: Այս միտքը և մեր կարծիքը ապացուցանելու համար մենք բերինք մի քանի օրինակներ և աշխատեցինք, նրանց քննելով, բացատրել նրանց միտքը, որպէս զի աւելի հասկանալի լինեն ժողովրդական կեանքին անծանօթ ընթերցողների համար: Այս պատճառով մենք աւելի յարմար գտանք նրանց դասակարգել:

Խնդրում ենք, ընթերցող, մեր համեստ աշխատութիւնը նայել ինչպէս մի փոքր բանաստեղծական ամբողջութեան մեր ժողովրդական գրականութեան: Մենք խոստովանում ենք, որ մեր աշխատութիւնը, ինչպէս առաջին քայլ, ունի թերութիւններ. մեզանից աւելի հմուտ և փորձառու անձինք կարող են ապագայում լիակատար և ընդարձակ կերպով քննադատել մեր ժողովրդական գրականութիւնը և դասակարգել երգերը: Ինչ որ չը լինի մեր թերութիւնները և սխալները, բայց մենք գէթ յուսով ենք, որ «գիտութեան թշնամին սխալանքը չէ, այլ անգործութիւնը», ուստի աւելի յարմար և պատշաճաւոր ենք համարում սխալել և սխալվել, քան թէ բոլորովին լռել:

Մոսկվա   Աղասան Եղիազարեանց

---

*) Խոնչայ նշանակում է զանազան ուտելիքներից պատրաստած սաղանի անուն.

*) Աչ-ով նշանակում է բարի և յաջողակ. Հաս անգամ ասում են «գործս աջ է գնում» այսինքն յաջողակ. իսկ ձախ նշանակում է չար և անյաջող: Նմանապէս «աջ» մարդ նշանակում է բարի մարդ, իսկ «ձախ» չար:

*) Ընչէր աղճատված ինչէր բառն է.

**) Լիզուն կէս դաշ նշանակում է երկարալեզու կամ «լեզուանի». Լեզուանի անուանվում է այն կինը, որը համբերել չէ [illegible]

*) Նախոսդէ մարդայ [illegible]